

ENDERUNÎ VÂSIF (ö.1824)

- Enderun'da yetiştiği için Enderûnî Vâsif diye anılan şair, İstanbul'da doğmuş ve çocukluğunda Halil Paşa'nın yardımıyla Enderun'a girmiştir. Enderun'da, binicilik, ok atıcılığı ve cirit oynunculuğu gibi uğraşılarda bulunmuş ve şiirlerinde sık sık bu uğraşlarından bahsetmiştir.
- Okulunu bitirdikten sonra Enderun'a alınmayan şair, bir süre sıkıntılı bir hayat yaşamış; sultan I. Abdülhamid devri sonlarında Topkapı Sarayı'na girmiş ve Enderun'daki görevlerin en yüksek derecesi olan ve doğrudan padişahın hizmetlerini yürüten Hasoda'ya kadar yükselmiştir.
- 30 yıllık saray hayatından sonra, kendi isteğiyle 1818(1234) saraydan çırak edilen Vâsif, İstanbul'da 1824/1240'ta ölmüştür.
- Kaynaklarda, yaşamaya, eğlenmeye düşkün, hayli iri yapılı bir insan olduğu söylenir.
- Vâsif'in, şiirlerini topladığı mürettep bir *Dîvân*'ı vardır. Vâsif, 217 şarkısıyla Türk edebiyatının en çok şarkı söyleyen şairidir. Asıl şöhretini gazel ve şarkılarına borçludur.
- Halk zevkini ve günlük konuşma dilini şiire taşıyan şairlerden biri olan Vâsif; dört padişah devrinde yaşamıştır. Enderun'da kaldığı sürece her fırsatta kasideler yazmış ve olaylara tarihler düşürmüştür. Şiirleri incelendiğinde, Nedîm'in basit bir taklitçisi olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'u, mesire yerlerini, boğazı, giyim kuşam ve konuşma tarzıyla, Nedim gibi bütün coşkusıyla anlatmaya çalışan bir şairdir.
- Hayatı ciddiye almayana lakaydî tavrı, şiirlerine de yansımış, aşk konusunda bile alaycı hatta, terbiye dışı sözler de söyletmiştir. İstanbul kadınlarının konuşma dilini şiirlerinde başarıyla aksettirmiştir. Ana ile kızın karşılıklı konuşmalarını verdiği iki muhammesi çok beğenilmiştir.

Enderunî Vâsif

Muhammes bâ-İstîlâhât-ı Zenân der-Vâdî-i Nush u Pend ez-Dehân-ı Vâlide
(Kadınların Diliyle, Annenin Ağzından Nasihat ve Öğüt Tarzında Muhammes)
(Tamamı 33 bent)

mefûlü fâilâtü mefâîlü fâilün

1

Kız dinle nush u pendimi kavlinde sâdık ol
Gözle rızâ-yı kaynanayı kul halâyık ol
Kim der sana ki bir çamura var bulaşık ol
Ne kesret ile zâhide ne pek de açık ol
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

nush, pend: nasihat, öğüt

kesret: çokluk

zâhide: hanım sofu

2

Bir nev-civân kocaya varıp et dediklerin
Beş altı parça kesdiregör yediliklerin
Eksiklilerin er düzer eksik gediklerin
Yarım papuşla giyip a postal çediklerin
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

nev-cevân: yeni yetme genç

postal: konçlu potin, bot

çedik: eskiden mestlerin üzerine giyilen sarı pabuç

3

Bak büyük ablan oldu küçük tevbede gelin
Siz de bacınla dâye dadı bir yere gelin
El birlik ile yenge kadınlar tutup elin
Var bir kibârzâdeye sardıragör belin
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

küçük tevbe: Cemaziyelâhir ayı; Arabî ayların altıncısı

dâye: dadı, süt nine

4

Görüp giyimli elleri yüksünme hey düdük
Elbet biçer sana da sağ olsun kocan kütük
Soysuzluk etme gayri değilsin kızım küçük
Oldun şükür yetiştirene işte büsbüyük
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

yüksün-: şikayet etmek

5

Oldu gelin bak Âtike darısı başına
Ta Kıztaşı'nda girdi birinin firâşına
Düşme pek öyle çengî çegâne telâşına
Girdin â dilbâz artık onüçüncü yaşına
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

firâş: döşeme, yatak

dilbâz: güzel söz söyleyen, gönül eğlendiren

6

Baban vereydi seni bolay kim mevâliye
Sâyende biz de taşınırız bâri yalıya
Baldırıçıplak alıp oturturma halıya
Ne pırpırîya eyle meyil ne paşalıya
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol

bolay: olsay dı, keşke
mevâli: mollalar, âlimler
pırpırî: uçarı

7

**Kız kaç yanımda vızlama sivrisinek gibi
Fink urma iki yanına kırnak köçek gibi
Yere geçer arından erin köstebek gibi
Ayak bağıyla sonra kalırsın eşek gibi
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol**

kırnak: oynak

8

**Sana düşer mi komşudan et ekmek istemek
Duyar herif de sana çeker bir eyü kötek
Gir besmeleyle aş evine sen de çek emek
Otur hazırla ahşama birkaç sahan yemek
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol**

kötek: dayak

9

**Erlere etme pencerelerden alışveriş
Dadına gâhî yardım edip sen de ki iş
Yağ bağlasın yüreği ninenin karış karış
Tek dur küçükten evde oturmaklığa alış
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol**

10

**Çektin çiçekli anterine telli bir şerit
Akrânlarına paça günü giy de körlük et
Kâküllerini bağla saçı düğününe git
Alır seni de belki bu günlerde bir yiğit
Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol**

körlük et-: nispet et-

...

ÂKİF PAŞA (1787-1845)

Tabsıra

Çünkü müşârün ileyhün sıfât-ı kâşife ve menkabet-i mâdihası şî'r ü inşâ karîhasından ibâret olsa gerektir. Evvelâ edebiyatta cehli sebebiyle eş'ârı galatât u felâtâtan hâlî olmayıp ez-cümle İstanbul su kemerleri tecdîdiyçün söylediği târihte: “*Yapıldı bu kemer sîretde sedd-i âhenîn oldu*” diye zevî'l-ukûlde müsta'mel olan sîret lafzını cemâdâtta isti'mâl eylemesi ve cîsr-i cedîd-i hümâyûn târîhinde “âlem bedîhî söyledi” ta'bîriyle bedîheten ve bi'l-bedâhe lafzlarıyla bedîhî lafzının keyfiyet-i isti'mâlini bilmemesi mahkeme-i münazarada sübût-ı müddeâya şâhideyn-i âdileyn olarak buna mümâsil hefevât ile berâber kuvvet-i tabîat ve selâset-i manzûmâtı inkâr olunmaz ise de yaptığı ebyât ile yıktığı büyûtun vezni mîzân-ı âhirette ma'lûm olacağından gayrı şâiriyyet vükelâ-yı devlete göre kemâl ü haysiyetten ma'dûd olmamak şöyle dursun ketebede bile ma'ârif-i ma'rûfeden olmadığı kendi kavliyle isbât olunur ki: Divân-ı hümâyûn kaleminden merhûm Dâniş Beğ elsine-i selâsede eş'âr-ı pâkîzesi mevcûd zâtında dâniş ü dirâyetle nâdirü'l-vücûd bir çelebi iken esnâ-yı riyâsetinde bi'l-münâsebe ben zebân-güzâr-ı sitâyîş ü senâ oldukca iltifât etmeyip bi'l-âhere “Ne yapalım? Devlet-i aliyyede İran devleti gibi reîsü'ş-şuarâlık mesnedi yok ki tevcîh edelim.” diye fakîri tezyîf ile hasr-i matlab etmiş olduğu hâcelik emelinden me'yûs etmekle bî-çâre gayret-i akrân ile verem olarak genç yaşında telef oldu gitti.

Akif Paşa, *Tabsıra-ı Âkif Paşa*, İstanbul 1300, s.75

Kelimeler:

müşârün ileyh: adı geçen

karîha: düşünce kuvveti

galatât: meşhur yanlışlar

felâtât: kuraklıklar, susuzluklar

hâlî: boş

ez-cümle: kısaca

sîret: hal, tavır, huy

âhenîn: demir

zevî'l-ukûl: akıl sahipleri

cemâdât: cansızlar

cisr: köprü

bedîhî: açıkça

bi'l-bedâhe: düşünmeksizin, ansızın

sübût: sabit olma, ortaya çıkma

müddeâ: iddia edilen

mümâsil: benzeyen

hefevât: yanılmalar, yanlılıklar

selâset: akıcılık

büyût: beyitler, evler

ma'dûd: sayılan, sayılmış

ketebe: kâtipler

zebân-güzâr: dil bilen

tezyîf: değersiz görme

hasr-ı matlab: isteğe tahsis etme

hâce: hoca, divan efendisi

me'yûs: umutsuz